

Undervisning i medicinshistoria tema på internationell kongress

Reserapport från Galveston, Texas, september 2000

Medicinens historia fick sin första akademiska representation i Paris 1795. I september 2000 bröt man mot tidigare eurocentrism och höll den 37:e internationella kongressen i medicinens historia i Galveston, Texas. »Teaching medical history: Past, present, future« var temat för en av plenarsessionerna och speglar intresset för ämnet. Kongressen hölls vid University of Texas Medical Branch, vars Institute for the Medical Humanities bedriver undervisning i konst, litteratur, historia, filosofi, religion, juridik och etik med syftet att stimulera läkarkåren och studenterna till att förstå att ett framgångsrikt resultat i medicinsk praktik beror lika mycket på vad vi gör och hur vi gör det som på den medicinska kunskap som vi besitter.

BENGT W JOHANSSON

docent, hjärtsektionen, hjärt-lungkliniken, Universitetssjukhuset MAS, Malmö

II Medicinens historia har en skiftande bakgrund som på ett initierat och koncentrerat sätt framställts av den nyutträdde presidenten Jean-Pierre Tricot i International Society for the History of Medicine (ISHM).

Den första akademiska representationen inom detta område inrättades i Paris 1795, men det var inte förrän Charles Daremberg tillträdde på posten som man kan tala om ett första trevande erkännande av denna disciplin. I början av 1900-talet upprättades några nationella föreningar, den första i Tyskland 1901, den andra i Frankrike 1902.

Vid den internationella medicinkongressen i London 1913 ägnades en session åt medicinens historia, och samma år konstituerades en internationell federation med avsikt att samla de olika nationella föreningarna.

De båda världskrigen medförde svåra avbräck. Statuterna ändrades 1984, bl a med avsikt att komma ifrån den eurocentrism som länge hade förelegat, och den 37:e ICHM (International Congress on the History of Medicine) hölls i Galveston, Texas, vilket var berättigat med tanke på dels det stora intresse som Den nya världen visar för ämnet medicinens historia, dels att den

sittande presidenten hade sin hemvist i USA och därtill var kvinna, Ynez Viole O'Neill.

Temat var undervisning i medicinshistoria

Intresset för ämnet avspeglades i att en av plenarsessionerna ägnades åt »Teaching medical history: Past, present, future«, som leddes av den ansvarige organisatören Chester R Burns. Man diskuterade undervisningens innehåll och former och när den bäst kan inlemmas i utbildningen.

Under senare år har ICHM samlats kring olika teman. Ett sådant för årets ICHM var just undervisning i medicinsk historia.

Institut med stora ambitioner

Vid University of Texas Medical Branch i Galveston invigdes år 1973 The Institute for the Medical Humanities (IMH), en term som är svår att heltäckande översätta till svenska. I Sverige figurerar »humanistisk medicin«, »medicinsk humanvetenskap«, »medicinsk kulturvetenskap« – ingetdera är dock helt ekvivalent till »medical humanities«.

IMH har vittfamnande ambitioner. Genom sina undervisnings- och studieprogram i konst, litteratur, historia, filosofi, religion, juridik och etik vill IMH stimulera läkarkåren och studenterna till att förstå att ett framgångsrikt resultat i medicinsk praktik beror lika mycket på vad vi gör och hur vi gör det som på den medicinska kunskap som vi besitter.

Bakgrunden till denna empatiska atti-

tyd var förra århundradets stora vetenskapliga framgångar och upptäckter med ökad specialisering som följd. Detta ledde till ökad kunskap, men en begränsad sådan.

Det gällde inte bara de medicinska vetenskaperna: Som student i Lund fick jag kännedom om ett föredrag i Kemiska föreningen – språkliga missfoster av typ varm korvgubbe fanns redan då – betitlat: Kemistens hjärna, ett utrymmesproblem.

Öronspecialisten visste allt som var värt att veta om det mänskliga örat och dess sjukdomar – men kunde inte namnet på den patient han/hon skulle behandla för öronvärk. Någoting saknades, något som en gång togs för givet: en god rapport, en god patient-läkarrelation. Förr behandlade läkarna patienter, nu behandlar de sjukdomar.

Hela universitetets samvete

IMH har ett ambitiöst program, och de sticker inte under stol med sina avsikter: IMH vill vara ett samvete för hela universitetet.

En av plenarsessionerna ägnades åt detta ambitiösa program. Som exempel på de aktiviteter som pågår kan nämnas att en till IMH knuten jurist har valt temat »Expertis – vad är en expert?«

Ett annat tema är att ta reda på varför de mer än två miljoner amerikaner som sitter i fängelse har en högre sjukdomsfrekvens än den övriga befolkningen och sedan komma med terapiförslag. Antalet långtidsfångar har ökat och därför dör allt fler av sjukdom och ålder i fängelser. Denna problematik som är så aktuell i befolkningen i gemen börjar bli

Ashbel Smith building, The University of Texas Medical Branch, Galveston, Texas.

aktuell även för fångar i fångelser. Hur skall man angripa dessa problem?

Vetenskap värderad i sitt sammanhang

Vid den session där jag föräradades sitta ordförande diskuterades bl a bakgrunden till utdelningen av Nobelpriset till Moniz för lobotomi 1949 och hur värderingar av olika vetenskapliga insatser har ändrats med tiden. Detta har blivit möjligt nu när Nobelkommitténs tidiga handlingar blivit tillgängliga för intresserade forskare.

Liknande tankegångar aktualiserades av en annan av föredragshållarna under min session, nämligen professor Samnet Kottek från Jerusalem, som diskuterade »Surgeon as depicted in talmudic literature«. Kottek demonstrerade några vid första anblicken kontradiktoriska påståenden, som fick sin förklaring när de sattes in i sitt rätta sammanhang. Detta är något som i högsta grad borde vara aktuellt för många av dagens nyhetsreportrar, som hoppas få ett »scoop« genom att rycka ut enstaka ord och/eller meningar ur sitt sammanhang, vilket ju kan ge en helt felaktig bild av de verkliga förhållandena.

Influenser från vedaskrifterna

I den efterföljande diskussionen påpekade en av de indiska delegaterna att mycket av den judiska medicinen hade influerats av gammal indisk kultur. Att så är fallet, inte bara vad beträffar medicin utan även filosofi, blir uppenbart när man tar del av de gamla vedaskrifterna. Att den västerländska kulturens vagga stod i Grekland tas ofta för givet,

men det är helt klart att den grekiska kulturen fick mycket starka influenser från andra håll, inte minst från Indien.

Brännskador i historiskt perspektiv

Under kongressen behandlades också de historiska aspekterna på chock och brännskador. Vi fick lära oss att dermatomen, som gör det möjligt att få extremt tunna, stora hudskikt som används vid hudtransplantation, uppfanns av en läkare när han satt som krigsfånge på Filippinerna och att den första brännskadeavdelningen inte inrättades av medicinska skäl utan därför att kirurgerna ville bli av med dessa stinkande patienter, som bara ställde till bekymmer på en ordinär kirurgavdelning.

Det var därför av extra stort intresse att i kongressens regi få besöka Shriner's Hospital som är en avancerad brännskadeavdelning för barn upp till 21 år. Där följer man barnen från den akuta fasen till full rehabilitering, ser till att de får genomföra sin skolgång utan avbrott, sätter in fysioterapi och vid behov psykologisk och psykiatrisk terapi – allt genomfört med hjälp av frukostiga donationer. Man använde sig också av djurterapi: vardagsumgänge med djur som ett hjälpmedel i läkningsprocessen.

Alternativa behandlingsmetoder

Även i andra avseenden var man öppen för alternativa behandlingsmetoder. Kongressen avhölls på Moody Gardens Hotel, där man också har ett centrum för interaktiva terapier. Man använde sig av hippoterapi med träning av mentalt retarderade eller cerebrovaskulärt skadade patienter på hästryggen för att därigenom bl a förbättra balans och ko-

ordination och dessutom öka självkänslan.

Man utnyttjade också sina möjligheter för hortokulturell terapi. Arbeta i trädgården – »gardening« låter trevligare – är den vanligaste fritidssysselsättningen i USA. »Hope therapy« hade tagit detta i beaktande. De anställda var handikappade, och terapeutens uppgift var att hjälpa till att konstruera verktyg som i möjligaste mån kompenserade för deras handikapp. Exempelvis fick en patient med muskelkontraktur i handen efter ett slaganfall en specialgjord spade som gav ett bra grepp, och en Parkinsonpatient fick en spade som medgav effektivt arbete trots darrningarna.

Många länder var representerade

De olika ländernas representation var mycket varierande i antal. Den turkiska representationen var stor, möjligen beroende på att nästa ICHM är planerad att hållas i Istanbul. Kongressdeltagarna i Galveston föräradades en turkisk symbol i form av det onda ögat. Några tolkade det som ett uttryck för att ont skall med ont fördrivas. Men någon exakt förklaring fick vi inte. Något att ta reda på vid nästa ICHM om två år i Konstantinopel? – ICHM lägger ju tonvikten på de historiska aspekterna. •